

NOVI DOPRINOSI HRVATSKOJ KNJIŽEVNOJ POVIJESTI

Miroslav Šicel, HRVATSKI KNJIŽEVNI OBZORI. ESEJI I STUDIJE.

Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1997.

Naša je književna i stručna publika već navikla dobivati u ruke brojna književnopovijesna i kritička ostvarenja Miroslava Šicela, a od prve objavljene knjige "Pregled novije hrvatske književnosti" u godini 1966. njegovo je ime poznato i najširim čitateljskim krugovima. Objavivši preko pet stotina znanstvenih te esejističkih ili kritičkih radova, akademik prof. dr. Miroslav Šicel danas je u samome vrhu hrvatske znanosti o književnosti, okrenut istraživanjima hrvatskih književnih pojava 19. i 20. stoljeća. Osim navedene, objavio je cijeli niz knjiga: *Matoš* (monografija), 1966., *Stvaraoci i razdoblja u novijoj hrvatskoj*

književnosti, 1972., *Književnost moderne*, 1978., *Kovačić* (monografija), 1984., *Gjalski* (monografija), 1984., *Riznica ilirska*, 1985., *Osmišljavanje*, 1987., *Ogledi iz hrvatske književnosti*, 1990., *Rikard Jorgovanić* (monografija), 1991., *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*, 1997., te zadnja, ona o kojoj je ovdje riječ, *Hrvatski književni obzori. Eseji i studije*, 1997.

Može se govoriti o dva sloja interesa M. Šicela: s jedne je to strane monografski pristup književnome fenomenu, s druge strane to su književnopovijesne sinteze, bilo da je riječ o sveukupnom obuhvatu novije hrvatske literature, bilo o jednoj

epohi unutar nje. Teško bi bilo dati prednost bilo monografskome pristupu, bilo sintetskome, obimnijem obuhvatu, jer su osnovne metode i pokretala književnopovijesnih ostvarenja u oba slučaja zasnovani na istim načelima, s identičnom težnjom za ukupnim osvjetljavanjem književnih pojava - i na osnovi znanstvenoistraživačkih napora, i u svjetlu analitičke interpretacije te donošenja estetičkoga, vrijednosnog suda.

No, u opusu M. Šicela i znatan je broj obimom manjih radova, najčešće vezanih uz jednu književnu pojavu ili uz segment cjelovitijega književnog problema. Upravo tako je i s knjigom *Hrvatski književni obzori. Eseji i studije*, koju je 1997.god. objavio Izdavački centar Rijeka, a svojim sadržajem najvećim dijelom vezana upravo uz geografsko okružje Rijeke - Istru te širi kvarnerski prostor. Na 188 stranica objavljeno je 17 priloga, a nakon uvodnoga rada slijedi blok od 13 priloga svrstanih pod podnaslovom *Primorsko-istarski književni krug*, nakon kojega su *Sinteze* tri uvrštena rada. Dio se radova ovdje objavljuje prvi put, dio je već ranije tiskan po zbornicima i časopisima, a sama je knjiga opremljena i uvijek vrlo korisnim kazalom imena.

U *Kipu domovine* kao uvodnom tekstu u vidu paralele oslikana je tema domovine kao vertikala hrvatskoga književnog stvaralaštva tijekom 19. i 20. stoljeća, a isto su tako i u poglavlju *Sinteze* interpretirani problemi vezani uz ukupne hrvatske književne tijekove. Dva priloga posvećena su programima i manifestima naših književnih stvaralaca u dvije prijelomne epohe novije hrvatske

književnosti - hrvatskog narodnog preporoda i moderne. A ako se u znanosti i književnosti može govoriti o subspecijalizaciji, onda bi M. Šicelu pripala upravo ta dva književna doba - u krilu cjeline njegovih istraživanja novije hrvatske književnosti, pa su i njegove analize programskih spisa iz navedenih dviju etapa na hrvatskom književnome razvojnem putu najsažetije uputile na temeljna kretanja toga razvoja. Treći, pak, rad iz ovoga bloka razrađuje problem periodizacije hrvatske književnosti 19. stoljeća, zadirući tako u jedan od složenih problema naše književne historiografije. Problem periodizacije naznačen je još uvijek i u ponekima od velikih evropskih literatura, a pogotovo u hrvatskoj književnosti, s njezinim očevitim atipičnim razvojem u odnosu na Evropu. Periodizacija našega 19. stoljeća pravi je izazov u tome pogledu za književnog povjesničara, svjesnoga potreba za učvršćivanjem precizne terminologije ali i sadržaja koje ono pokriva, neovisno o kategorijama u kojima smo se navikli kretati prema načelima historiografije u njezinu promatranju društva u cjelini. Zanimljiv ponajprije stručnome čitatelju, navedeni Šicelov prilog nudi jednu od mogućih varijanti periodizacije, i u krilu vlastitih traženja, i u odnosu na ostale hrvatske književne povjesničare koji se bave tim problemom.

Središnjim svojim dijelom knjiga *Hrvatski književni obzori* vezana je uz primorsko-istarske književne pojave u 19. i 20. st., dakle u vremenu što ga autor i inače istražuje. Pokriveno je razdoblje od prve polovice 19. st. do suvremenih književnih tijekova - od Ivana Mažuranića do Zvane Črnje i najnovijih

književnopovijesnih istraživanja književnog naslijeđa Istre i kvarnerskog područja (M. Strčić). Kao autor, M. Šicel ovom knjigom pokazuje da ne bira "velike" ili "male" književne teme, ne okreće se interpretaciji samo već utvrđenih književnih veličina, nego kreće - vođen nervom pravoga književnog historioografa - u pronalaženje "bijelih polja", neistraženih segmenata našega književnog naslijeđa. U slučaju Mažuranića - koji je poznat kao jedna od najvećih tema naše književne povijesti - M. Šicel se ponajprije zadržao na analizi pjesnikova odnosa prema jeziku, potvrdivši nam da je Mažuranić - u cjelini svoje ljudske i umjetničke osobnosti - jezik osjećao u prvom redu kao estetsku kategoriju. Drugoj našoj poznatoj temi - Eugenu Kumičiću posvećena su dva priloga, od kojih prvi u paraleli interpretira tri njegova "naturalistička" romana, dok je drugi posvećen djelu *Pod puškom*, s vrlo nijansiranim ulaženjem u samo literarno tkivo toga predloška; težnja je autorova bila da djelo odredi žanrovski, ali i da se interpretacijom samoga teksta u cjelini sagledaju sastavnice koje ga čine najboljim Kumičićevim ostvarenjima.

U grupi primorskih pisaca 19. st. obuhvaćeni su i oni manje poznati, pa je tako Riječanin Ivan Dežman pošteno i objektivno predstavljen u slici presjeka književne atmosfere svoga doba (a ne čine je samo veliki!), a Fran Kurelac - u prvom redu proučavan u znanosti o jeziku - M. Šicela je zainteresirao kao književni povjesnik; Veber Tkalčević predstavljen je na razmeđu romantizma i realizma na modelu pripovijetke "Zagreпкиnja". Na prijelazu dvaju stoljeća uhvaćeni su liburnijski književnici Rikard Katalinić

Jeretov i Viktor Car Emin, obojica poznatiji kao predstavnici preporodne epohe u Istri, ponešto u odmaku od središnjega tijeka hrvatske literature. No, M. Šicel im je obojici pristupio slojevitije, potraživši u njihovim ostvarenjima sastavnice koje ih približavaju moderni u hrvatskoj književnoj središnjici. Interpretacija Katalinićevih crtica - poznatije su mu inače pjesme - iznijela je na vidjelo njegovo naslućivanje modernističke poetike, mijenjajući tako u pjesnikovu korist već okoštale sudove o Kataliniću kao nasljedovatelju tradicionalne i već arhaizirane hrvatske poezije 19. stoljeća. Na donekle sličan način pristupio je Šicel i Katalinićevu suvremeniku Caru Eminu, potvrdivši i u njega približavanje moderni na primjerima najboljih novelističkih ostvarenja.

I dalje ostajući na modelu segmenta, s mogućnošću detaljnije analize, autor je pažnju posvetio i feljtonistici Nikole Polića, a s obzirom na utjecaj koji je u istarskoj književnoj i kulturnoj sredini imao Zvane Črnja, osobito je zanimljiva Šicelova interpretacija Črnjine esejistike; esej se ovoga puta pokazao kao najbolji put do sagledavanja Črnjina vrlo slojevita djela u cjelini i do osnova njegove poetike, koja je u velikoj mjeri utjecala na opći odnos prema fenomenu čakavštine u književnosti te - dalje - i na cijeli jedan kulturološki pokret razvijen u Istri od kraja 60-ih godina do danas.

Zasebno mjesto u knjizi zauzima književnopovijesni portret Antuna Barčića, jednoga od najznačajnijih hrvatskih književnika-emigranata u periodu nakon 1945. godine. Iako manji obimom, taj se prilog pridružuje sklopu Šicelovih monografija, s već poznatim

vrijednostima sudova baziranih i na osvjetljivanju povijesnoga te književnoga konteksta u kojem se pisac javlja, i na nijansiranoj analitičkoj interpretaciji. S druge, pak strane, u knjizi "Hrvatski književni obzori" rad posvećen Antunu Barcu nudi se kao jedan od najznačajnijih - i to zbog niza naznaka koje pomažu boljem razumijevanju samoga M. Šicela kao književnog povjesnika. Iako na prvi pogled sužen zadanom temom - Barčev odnos prema moderni - Šicel je u svojoj analizi stigao do sintetičkih sudova o metodama i postupcima kojima je Barac pristupao proučavanju hrvatske književnosti. U radu su još jednom potvrđene osnove poznatoga Barčeva metodološkog pluralizma i njegovo odbacivanje pojedinačnih i jednosmjernih metodoloških škola i poetike (niti samo artizam, niti samo filološki, pozitivistički pristup), a povezavši Barca s ozračjem i poetikom moderne - od kojih se otisnuo na polje književnosti - Šicel je nijansirao svijetlo Barčeve značajke izvrsnoga interpretatora književne umjetnine kojoj je pristupao snagom osobnog doživljaja i senzibiliteta. S druge strane, osobito je istaknuta Barčeva spoznaja o katastrofalnoj filološkoj neistraženosti hrvatskoga književnoga korupsa pa - na osnovi toga - i nemogućnost da se ta književnost sagleda i u procesima svoga razvoja, i u ukupnom značenju za cjelinu narodnoga života. Preko Šicelova rada postaje jasnijom Barčeva potreba da se osloni na svaku metodu interpretacije koja mu se

ponudi, a taj se eklekticizam potvrđuje u svome najplementijem smislu.

No, kako je rečeno, prilog o Barcu vrlo je indikativan i za otkrivanje književnopovijesnoga postupka samoga našeg autora, utoliko više što je do sada već uočena linija kontinuiteta koja se od Barca proteže prema M. Šicelu. Svakako vrlo samosvojan u krugu suvremenih književnih historiografa, Šicel je krenuo od osnova Barčeve književne škole, razvijajući na svojim putovima ono što mu je mogao - kao najbolje - dati Barac. U tome smislu i knjiga *Hrvatski književni horizonti* donosi radove koji su plod znanstvenoistraživačkoga rada, priloge s naznakama objektivnoga suda donesenog nakon sagledavanja svih okolnosti u kojima se oblikuje jedna književna pojava, ali isto tako i sa značajkama koje izniču na autorskoj snazi interpretacije i analitičkome osjećaju za prodor u one sastavnice koje jedno književno ostvarenje čine umjetničkim.

S čisto književnopovijesnoga aspekta, pak, i ovu knjigu M. Šicela valja pridružiti naporima da se naše književno naslijeđe sagleda u svoj svojoj ukupnosti. Zasebno se to odnosi na pisce istarsko-primorskoga kruga čije je doprinose cjelini matične literature hrvatska književna povijest nerijetko zapostavljala i ostavljala neistraženima.

Mirjana Strčić